

Datum
2019-02-19

Diarienummer
KS-2018/1337

Handläggare
Susanna Udd
susanna.udd@huddinge.se
Kommunstyrelsens förvaltning

Remissredogörelse - Riktlinjer för storlek på friyta vid förskolor och skolor

Sammanfattning

Flera remissinstanser ser positivt på att förslag till riktlinjer för storlek på friyta vid förskolor och skolor tagits fram och en rad fördelar med att ha kommunala riktlinjer framförs. Framtagande av egna riktlinjer för kommunen förenklar och underlättar planprocessen, säkrar tillgången på tomtmark, skapar likvärdighet, är tidsbesparande och ger goda förutsättningar för en bra utemiljö för förskolan.

Flera remissinstanser menar att förslaget behöver kompletteras och förtydligas på en rad punkter. Förtydligande efterfrågas bland annat angående vad begreppet friyta betyder, vilka typer av förskolor som omfattas av riktlinjerna (friliggande förskolor, förskolor i bostadshus, nyproduktion, befintliga förskolor), om riktlinjerna gäller vid nybyggnation, om- och/eller tillbyggnad, förtydligande att barnkonsekvensanalys ska utföras vid planering vid förskolor och skolor etc.

Förtydliganden och komplettering behövs i avstegsmallen både vad gäller innehåll och hantering.

Tillsynsnämnden är kritisk till föreslagna riktlinjer och menar att dessa behöver omarbetas, kompletteras och förtydligas på en rad punkter. Exempelvis: menar de att föreslagna riktlinjer inte uppfyller kravet på en god bebyggd miljö utan snarare riskerar barn och ungas hälsa genom att de möjliggör skolgårdar och andra undervisningslokaler som enligt beprövad erfarenhet medför ökad risk för ohälsa, samt medför risk att lek och socialt samspel inte utvecklas på lämpligt vis. De påpekar att det saknas en barnkonsekvensanalys. Tillsynsnämnden menar därför att riktlinjerna ska omarbetas och remitteras åter när det tydligare framgår vilka konsekvenser de föreslagna riktlinjerna får för barn och unga i kommunen. Remissen inleds med en sammanställning av forskningsläget kring friytans betydelse för barns utveckling. Tillsynsnämnden anser dock att de föreslagna ytorna inte har stöd i själva remissen. Om friytan har den stora betydelse som först lyfts fram är det väldigt märkligt att i stora delar av kommunen göra avsteg från de ytor som enligt forskningen och Boverkets mening krävs för att barn ska kunna tillgodogöra sig undervisningsmiljön.

Förändringar

Dokumentet har kompletterats och förtydligats på en rad punkter bland annat har inledningen skrivits om och förtydligats för att lyfta fram varför kommunen tar fram egna riktlinjer gällande storlek på friyta vid förskolor och skolor. Texten har förtydligats angående varför riktlinjerna skiljer sig i olika delar av Huddinge kommun och att avgränsningen som gjorts speglar bebyggelsens förutsättningar samt översiktsplanens ambitioner om framtida utveckling av kommunen.

Begreppet friyta samt vilka typer av förskolor och skolor som omfattas av riktlinjerna har förtydligats.

Text som belyser intressekonflikter, konsekvenser av mindre friytor och samnyttjande samt lekvärdesfaktorn har lagts till. Dokumentet har också förtydligats att det alltid är eftersträvansvärt att uppnå Boverkets rekommendationer i samtliga zoner. I de lägen där det är möjligt är det alltid önskvärt att ha en gård som har en sammanhängande yta om minst 3 000 m², även i de mest centrala delarna.

Kartan i bilaga 1 har bytts ut till en nyare version.

Förtydliganden och kompletteringar har gjort i avstegsprocessen både vad gäller innehåll och hantering.

En tredje bilaga som behandlar lekvärdesfaktorn har tagits fram.

Bakgrund

Kommunstyrelsen fick i juni 2016 i uppdrag att upprätta riktlinjer för utemiljön vid förskolor och skolor.

Riktlinjerna syftar till att stödja förskole- och skolbarns tillgång till utomhusmiljöer så att deras lek- och rörelsebehov tillfredsställs och att deras utveckling främjas. Med andra ord, det ska finnas ytor där barnen ska kunna röra sig och leka i anslutning till deras förskola eller skola.

Riktlinjerna har tagits fram av en projektgrupp under ledning av trafik- och landskapssektionen på samhällsbyggnadsavdelningen.

Huddinge står inför en expansiv utbyggnad av nya bostäder, vilket bland annat medför behov av ett stort antal förskolor och skolor i kommunen. Under åren 2017-2030 planeras cirka 20 000 bostäder (inklusive student- och ungdomsbostäder) tillkomma i nyproduktion. Behovet av förskole- och skolplatser bedöms öka kraftigt som en följd av den här utvecklingen. Att säkerställa en hållbar samhällsplanering i Huddinge som är attraktiv för barnfamiljer och främjar barns utveckling och hälsa blir därmed viktigt. Ett betydelsefullt planeringsverktyg i detta är riktlinjer som stöder Huddinge kommuns vision som en av länets mest populära kommuner att bo, besöka och verka i. Det är mot bakgrund av detta som förslaget till riktlinjer för storlek på friyta vid förskolor och skolor tagits fram.

Hur har remissen gått till

Efter information i samhällsbyggnadsutskottet den 12 juni 2018 så skickades riktlinjerna på remiss mellan den 6 augusti - 6 oktober 2018. Förslaget har skickats till följande remissinstanser: förskolenämnden, grundskolenämnden, kultur- och fritidsnämnden, natur- och byggnadsnämnden, tillsynsnämnden samt Huddinge Samhällsfastigheter AB. Samtliga remissinstanser har svarat utom Huddinge Samhällsfastigheter AB.

Sammanfattande kommentarer

Flera av de yttranden som kommit från berörda nämnder har tagit upp liknande frågor och synpunkter. Vi har därför valt att samla våra kommentarer till de synpunkterna först i texten. Det finns en hänvisning under varje enskilt yttrande i de fall kommentaren står under de samlade kommentarerna.

1. Synpunkter att beakta i slutgiltig version angående zon A
 - ändra skrivningen "framförallt skog" till "om möjligt skog" för att möjliggöra att förskolor kan byggas även i mer skogsglesa områden
 - parker och grönområden är viktiga kompletterande utemiljöer för barn men kan inte ersätta en bra utemiljö i direkt anslutning till verksamheten
 - högre personaltäthet krävs för att säkerställa att utevistelse till närliggande miljöer kan ske
 - allmänt parkområde är inte inhägnat och överblickbart, där finns inte tillgång till toaletter och utbudet av lösa lekredskap är begränsat
 - ökat slitage på förskolans lekgård kräver ökad drift, skötsel och därmed ökade kostnader.

Kommentar:

Skrivningen "framförallt skog" har ändrats till framförallt naturområde för att inkludera mer än bara skog.

Dokumentet har kompletterats med följande text för att förtydliga konsekvenserna av mindre friytor och ett ökat användande av alternativa grönytor: Parker och grönområden kan inte ersätta en bra utemiljö i direkt anslutning till verksamheten, utan utgör ett komplement. Promenad till såväl grönområden som parker kräver högre personaltäthet i förskolor och skolor. Genom att nyttja grönområden och parker kan det innebära att utformningen av platsen behöver anpassas, genom att till exempel att en del av ytan behöver hägnas in samt ett ökat behov av offentliga toaletter. Om kommunen är huvudman för den allmänna platsen ska drift och förvaltning av platsen finansieras genom skattemedel. Detta innebär att kommunen inte kan sluta avtal med exempelvis en fristående skola som ska nyttja parken som friyta för lek och utevistelse på raster under skoltid. Om platsen är allmän har kommunen heller inte möjlighet att ge skolan mer rätt än andra medborgare att nyttja platsen. Ett ökat besöksstryck ökar slitaget och därmed driftskostnaderna.

2. Synpunkter att beakta i slutgiltig version angående zon B
 - tillgängliga stråk där barnen lätt och tryggt kan röra sig till alternativa ytor, framförallt skog, inom 500 meter. Kompletteras i textrutan med texten ”inom 500 meter”

Kommentar: Skrivningen har ändrats till inom 300 meter för att följa WHO:s rekommendationer.

3. Synpunkter att beakta i slutgiltig version angående zon C
 - eftersträvansvärt i alla zoner

Kommentar: Det har lyfts fram i dokumentet att det är eftersträvansvärt att följa Boverkets rekommendationer i alla zoner.

4. Synpunkter och frågor kring Bilaga 2; Mall - särskild utredning vid avsteg från kommunens riktlinjer för friytor vid förskolor och skolor. Förtydliganden krävs gällande innehåll- och hantering:
 - vilken instans ansvarar för att en utredning vid avsteg genomförs?
 - vilket avsteg avses? Är det friyta per barn och/eller avsteg från sammanhängande yta?
 - vilken instans är mottagare av utredningen och var tas beslut om särskilt avsteg?
 - lekvärdesfaktormetoden omnämns inte i riktlinjerna som en metod och behöver beskrivas i förslaget om den ska användas som kvalitetsmått.
 - konsekvens om kriterier för avsteg inte uppnås?

Kommentar:

Mallen för avstegsprocessen, särskild utredning (bilaga 2) är framtagen för att vägleda om avsteg från föreslagna riktlinjer kan vara möjligt samt hur barnens behov av rörelse och en stimulerande utemiljö ska säkerställas. Utredningen ska tydligt redovisa avsteg och om dessa tillåts så ska de motiveras tydligt samt vilka konsekvenser det innebär för barnen.

Planarkitekt respektive bygglovshandläggare ansvarar för att utredningen genomförs och frågorna i samband med avstegsprocessen besvaras, stäms av med styrgrupp samt att dokumentet beslutas av ansvarig nämnd som beslutar om detaljplan respektive bygglov. En barnkonsekvensanalys ska tas fram vid planering av alla ytor som berör barn och unga inte bara av friyta vid förskolor och skolor. I barnkonsekvensanalysen ska det framgå vilka konsekvenser det föreslagna förslaget får för barn och unga i kommunen. Riktlinjerna har kompletterats med text angående detta.

Avsteg gällande friyta per barn kan endast övervägas i zon B respektive zon C. I zon A bör avsteg gällande friyta per barn undvikas. För att göra avsteg från friyta per barn krävs att friytan utformas med en hög lekvärdesfaktor på minst +3 eller att det finns fler än ett tillgängligt stråk till naturområde inom 300 m. Dessa stråk och naturområden bör regleras i detaljplanen.

Kravet på minsta sammanhängande yta kan endast frångås vid mindre förskolor (60 barn eller färre) och skolor (200 elever eller färre). Dock krävs det i dessa fall att riktlinjen 40/30/20 m² (förskola) respektive 30/23/15 m² (grundskola) friyta per barn uppnås samt att gården är sammanhängande.

I de fall avsteg gjorts från riktlinjerna i detaljplaneskedet ska en lekvärdesfaktor på minst +3 uppfyllas.

För att höja kvalitén i barns fysiska utemiljö kan lekvärdesfaktorn användas för såväl förskolors som grundskolors gårdar, både nuvarande och de som byggs i framtiden. Verktaget är framtaget i Malmö och grundar sig inte bara på traditionella mått såsom yta utan väger in många olika aspekter, såsom grönska och tillgänglighet. Detta skapar möjlighet till goda miljöer trots den begränsade yta som ofta är bekymret även inom Huddinge kommuns mest centrala delar. Lekvärdesfaktorn är ett användbart verktyg för att skapa en stimulerande utemiljö med högt lekvärde. Lekvärdesfaktor kan användas i detaljplanering och bygglovsgranskning av planer för nyetablering av kommunala och privata förskolor och skolor. Verktaget är också användbart för att inventera kvalitet och utvecklingsbehov i befintliga utemiljöer.

Lekvärdesfaktorn innehåller sju kvalitetsaspekter som poängsätts och tillsammans ger ett värde på friytans totala kvalitet.

Följande aspekter bedöms:

- 1. friyta*
- 2. zoner av gården – det bör på varje gård finnas zoner som fungerar som trygga områden, som möjliggör vidlyftig och dynamisk lek och ett vildare område som ger upplevelse av rymd.*
- 3. tillgänglighet*
- 4. vegetation och topografi*
- 5. integration av lekutrustning i landskapet*
- 6. möjlighet till omvärldsförståelse*
- 7. utsikt över grönska, samspel mellan ute och inne.*

Lekvärdesfaktorn beskrivs närmare i riktlinjerna samt i tillhörande bilaga 3.

Konsekvens om kriterier för avsteg inte uppnås blir att ett avsteg inte kan anses motiverat. Detta ska framgå i det dokument som avstegsprocessen mynnar ut i.

5. Följande kompletteringar bör göras i riktlinjerna
 - det bör i riktlinjerna tydligt framgå om storleken på friyta för förskolor ska gälla all förskoleverksamhet, kommunal likväl som fristående
 - det bör framgå om storlek på friyta ska gälla vid planering av förskolor i flerbostadshus likväl som vid planering av friliggande förskolor
 - det bör framgå att riktlinjerna ska gälla vid nyetablering av förskolor
 - implementering av riktlinjerna viktigt.

Kommentar:

Riktlinjer för storlek på friytor vid förskolor och grundskolor ska gälla all förskole- och grundskoleverksamhet, såväl kommunal som fristående. Vilket framgår i dokumentet.

Riktlinjer för storlek på friytor vid förskolor och grundskolor ska gälla alla förskolor oavsett om de är placerade i flerbostadshus eller friliggande.

Riktlinjerna ska gälla även vid nyetablering av förskolor.

Förvaltningen instämmer i att implementering av riktlinjerna är viktigt.

Remissinstanser

Förskolenämnden

Förskolenämndens beslut

Förskolenämnden godkänner förvaltningens synpunkter och överlämnar tjänsteutlåtandet som nämndens yttrande till kommunstyrelsens samhällsbyggnadsutskott.

Sammanfattning

Förvaltningen ställer sig positiv till att riktlinjer för storlek på friytor för förskolor tas fram. Det är upp till varje kommun enligt Plan- och bygglagen att definiera vad tillräcklig friyta är.

Förvaltningen vill vidare framhålla vikten av att tydliggöra vad begreppet friyta betyder. Det behöver också tydliggöras vilka typer av förskolor som omfattas av riktlinjerna friliggande förskolor, förskolor i bostadshus, nyproduktion, befintliga förskolor.

Framtagande av egna riktlinjer för kommunen förenklar och underlättar planprocessen, säkrar tillgången på tomtmark, skapar likvärdighet, är tidsbesparande och ger goda förutsättningar för en bra utemiljö för förskolan.

Förtydliganden och komplettering av ”Mall för särskild utredning vid avsteg från kommunens riktlinjer för friytor vid förskolor” behöver upprättas gällande både innehåll- och hantering.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen ställer sig positiv till att riktlinjer för storlek på friytor för förskolor tas fram. I dag finns inga fastställda normer, varken på nationell eller lokal nivå för hur stor lekgården vid förskolor ska vara. Det är upp till varje kommun enligt Plan- och bygglagen att definiera vad tillräcklig friyta är.

Förvaltningen vill vidare framhålla vikten av att det klart ska framgå vad begreppet friyta ska innehålla, vad gäller om t.ex. del av markytan på grund av kraftig nivåskillnad inte kan nyttjas. Det är även viktigt hur lekgården utformas

för att uppfylla barns behov av olika lekmiljöer. Lekgårdarna ska stimulera barnens lek och utveckling samt vara trygg och säker.

Förvaltningen ser också att rubriksättningen ”Regelverk att förhålla sig till när det gäller friyta” kan uppfattats som missvisande. Det är mer en samling av styrdokument att förhålla sig till.

Zon A- tillgängliga och lekvänliga stråk med koppling till naturområde inom 500 meter

Synpunkter att beakta i slutgiltig version

- ändra skrivningen ”framförallt skog” till ”om möjligt skog” för att möjliggöra att förskolor kan byggas även i mer skogsglesa områden
- parker och grönområden är viktiga kompletterande utemiljöer för barn men kan inte ersätta en bra utemiljö i direkt anslutning till verksamheten
- högre personaltäthet krävs för att säkerställa att utevistelse till närliggande miljöer kan ske
- allmänt parkområde är inte inhägnat och överblickbart, där finns inte tillgång till toaletter och utbudet av lösa lekredskap är begränsat
- ökat slitage på förskolans lekgård kräver ökad drift, skötsel och därmed ökade kostnader

Zon B- tillgängliga stråk med koppling till naturområde

Synpunkter att beakta i slutgiltig version

- tillgängliga stråk där barnen lätt och tryggt kan röra sig till alternativa ytor, framförallt skog, inom 500 meter. Kompletteras i texttrutan med texten ”inom 500 meter”

Zon C- tillgängliga stråk med koppling till naturområde är önskvärt

Synpunkter att beakta i slutgiltig version

- eftersträvansvärt i alla zoner

Kompletteringar i riktlinjerna

- det bör i riktlinjerna tydligt framgå om storleken på friyta för förskolor ska gälla all förskoleverksamhet, kommunal likväl som fristående
- det bör framgå om storlek på friyta ska gälla vid planering av förskolor i flerbostadshus likväl som vid planering av friliggande förskolor
- det bör framgå att riktlinjerna ska gälla vid nyetablering av förskolor
- implementering av riktlinjerna viktigt.

Bilaga 2 Mall - särskild utredning vid avsteg från kommunens riktlinjer för friytor vid förskolor och skolor. *Förtydliganden krävs gällande innehåll- och hantering:*

- vilken instans ansvarar för att en utredning vid avsteg genomförs?
- vilket avsteg avses? Är det friyta per barn och/eller avsteg från sammanhängande yta?

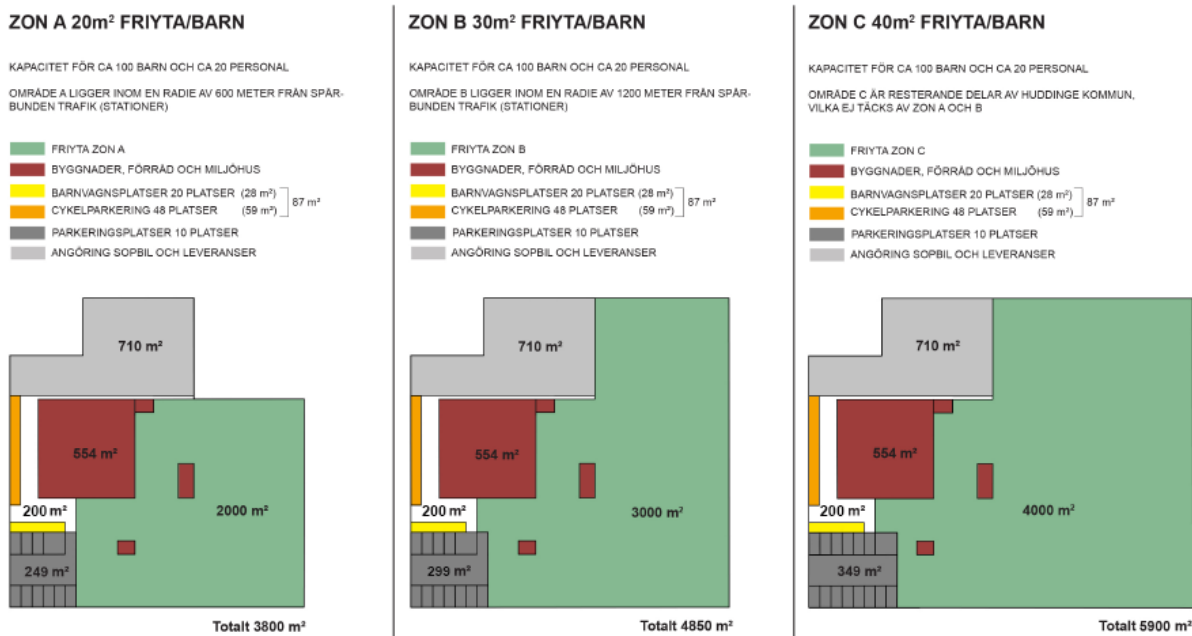
- vilken instans är mottagare av utredningen och var tas beslut om särskilt avsteg?
- lekvärdesfaktormetoden omnämns inte i riktlinjerna som en metod och behöver beskrivas i förslaget om den ska användas som kvalitetsmått.
- konsekvens om kriterier för avsteg inte uppnås?

Fördelar med kommunala riktlinjer:

- tidsbesparande, att inte i varje enskilt ärende behöva beskriva behovet av markytor
- förenklar och underlättar arbetet
- i ett tidigt skede säkra tillgången på tomtmark
- riktlinjerna skapar likvärdighet
- riktlinjerna lyfter barnperspektivet
- ger goda förutsättningar till en bra utemiljö för förskolebarnen
- enligt Plan- och bygglagen ska friyta prioriteras framför parkeringsplatser om det inte finns tillräckligt med utrymme för båda

I följande exempel visas behov av markyta för en friliggande förskola med kapacitet för cirka 100 förskolebarn och 20 personal. Markbehovet utgår från storlek på friyta inom respektive zon.

Det som skiljer zonerna åt är friytan/barn och ytan för parkeringsplatser.

Markyta som måste reserveras för förskola med kapacitet för cirka 100 förskolebarn inom zon:

Zon A- 20 kvm/barn	ligger inom en radie av 600 meter från spårbunden trafik	ca 3 800 kvm
Zon B- 30 kvm/barn	ligger inom en radie av 1 200 meter från spårbunden trafik	ca 4 850 kvm
Zon C- 40 kvm/barn	resterande delar av kommunen (de områden som inte täcks in av zon A och zon B)	ca 5 900 kvm

Kommentar:

Begreppet friyta har förtydligats i dokumentet. Gällande tillgänglighet, trafiksäkerhet, utformning och placering så hänvisas till att Boverkets rekommendationer ska följas. Angående tillgänglighet så framgår i Boverkets byggregler avsnitt 3:12 om tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning gäller även för förskole- och skolgårdar. Alla barn och unga ska kunna använda och vara delaktiga i utemiljön på förskole- och skolgårdar. Gällande utformning av utemiljön så hänvisas till Boverkets rekommendationer samt att lekvärdesfaktorn kan användas för att öka kvaliteten på utemiljön.

Förvaltningen anser att rubriksättningen "Regelverk" bör användas och att den inte riskerar att uppfattas som missvisande. Det är också en rubriksättning som Boverkets använder i Gör plats för barn och unga! En vägledning för planering, utformning och förvaltning av skolans och förskolans utemiljö.

För svar angående kommentarer för zon A, B och C se svar under samlade kommentarer sidan 3-4.

För svar angående kommentarer bilaga 2 - mall för avsteg se svar under samlade kommentarer sidan 4-6.

Meningen om antal personer i personal på förskolor och skolor har tagit bort. För att inte bli missvisande över tid när verksamhetens förutsättningar förändras.

Grundskolenämnden

Grundskolenämndens beslut

Grundskolenämnden godkänner förvaltningens synpunkter och överlämnar tjänsteutlåtandet som nämndens yttrande till Kommunstyrelsen.

Sammanfattning

Förvaltningen ser positivt på det förslag till riktlinjer för storlek på friyta vid förskolor och skolor som har tagits fram. Förslaget utgör en viktig del i förverkligandet av Huddinges vision att vara en av länets mest populära kommuner att bo, besöka och verka i. Riktlinjerna stärker samhällsbyggnadsprocessens koppling till Barn- och utbildningsförvaltningens behov av ändamålsenliga, säkra och funktionella ytor för kommunens elever.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen ställer sig positiv till att riktlinjer för storlek på friytor för skolgårdar tas fram. I Lokalförsörjningsplanen 2016-2020 med inriktning för åren 2021-2025 beslutades i avvaktan på kommunala riktlinjer att det för grundskolan finns minst 30 kvadratmeter per barn. Oavsett antalet elever skall det dock alltid finns en friyta om minst 3000 kvadratmeter för att tillgodose barnens behov av rörelse och lek.

Förvaltningen vill vidare framhålla vikten av att friytan är tillgänglig samt ändamålsenlig för lek, rekreation och pedagogik. Plats måste finnas för idrottsplan som är en viktig del i undervisningen och därmed inte alltid tillgänglig som friyta. Friytan måste också vara tillgänglig för de elever som har skolbarnsomsorg (fritids) då utevistelse är en viktig del i denna verksamhet.

När det gäller idrottsplaner bör det tydligt framgå om dessa ingår i friytan eller ska ses som komplementyta. I de fall då undervisning bedrivs på planen alternativt planen förhys för Kultur- och fritidsnämndens verksamhet kan ytan inte anses som tillgänglig för rast och fritidsverksamhet. Beroende på elevernas ålder och skolans storlek finns stora skillnader i behovet av yta för idrottsplan. Endast i undantagsfall rekommenderas femspelsplan. För de yngre eleverna kan sjuspelsplan vara tillräckligt. Detta förutsätter att skolans storlek inte kräver att idrottslektionerna måste läggas så att två klasser har idrott samtidigt. För större skolor där undervisningen i idrott sker parallellt samt på högstadieskolor rekommenderas elvaspelsplan. Det är även viktigt att tänka på kommunens tillgång till idrottsplaner som kan nyttjas av föreningslivet. Generellt förordas att samtliga skolor även har tillgång till löparbanor och hoppgröp. Dessa behov behöver kopplas till beslutet om friyta.

I underlaget anges att antalet personal ska framgå, vilket över tid kan bli missvisande då verksamhetens förutsättningar förändras. Friytefaktorn bör även beaktas i arbetet med säkerhet och kommunens strävan efter att vara en attraktiv arbetsgivare.

Zon A- tillgängliga och lekvänliga stråk med koppling till naturområde inom 500 meter

- parker och grönområden är viktiga kompletterande utemiljöer för elever men kan inte ersätta en bra utemiljö i direkt anslutning till verksamheten
- högre personaltäthet krävs för att säkerställa att utevistelse till närliggande miljöer kan ske
- stort slitage på offentliga parker, tål oftast inte det höga besöksstrycket
- allmänt parkområde är inte inhägnat och överblickbart, finns inte tillgång till toaletter, begränsat utbud av lösa lekredskap,
- fler elever på mindre yta innebär ökat slitage som kräver ökad drift, skötsel och därmed ökade kostnader
- skolgården behöver utformas med tåliga material som konstgräs, gummiastfalt med mera
- För zon A framkommer att det ska finnas tillgängliga lekstråk inom 500 meter eller verksamhet via buss/cykel till naturområden 2-3 ggr/vecka. Det är inte skäligt att den lekvänliga ytan inom 500 meter kan ersättas av bussning till annan yta inom zon A. Det går heller inte att förvänta sig att barn har en egen cykel eller enkelt kan ta sig

till/från naturområden på detta sätt. Speciellt inte så frekvent som föreslås.

Zon B- tillgängliga stråk med koppling till naturområde

- tillgängliga stråk där barnen lätt och tryggt kan röra sig till alternativa ytor, framförallt naturområde, inom cirka 500 meter. Kompletteras i textrutan med texten ”inom 500 meter”

Zon C- tillgängliga stråk med koppling till naturområde är önskvärt

- ytorna i zon c är önskvärda på alla skolor

Kompletteringar i riktlinjerna

- det bör i riktlinjerna tydligt framgå att storleken på friyta för skolor ska gälla all skolverksamhet, kommunal och fristående skolverksamhet
- implementering av riktlinjerna är viktigt
- att skolgården är en sammanhållen yta som inte begränsas av öppet dagvatten, gång- och cykelväg mm som kan innebära en risk för gårdens nyttjandegrad
- tydlig ansvarsfördelning för att säkerställa vem som ansvarar för drift och underhåll av komplementytor behöver upprättas.

Mall- särskild utredning vid avsteg från kommunens riktlinjer för friytor vid förskolor och skolor. Förtydliganden krävs gällande innehåll- och hantering:

- vilken instans ansvarar för att en utredning vid avsteg genomförs?
- vilket avsteg avses? Är det friyta per barn och/eller avsteg från sammanhängande yta?
- Vilken instans är mottagare av utredningen och var tas beslut om särskilt avsteg?
- lekvärdesfaktormetoden omnämns inte i riktlinjerna som en metod och behöver beskrivas i förslaget om den ska användas som kvalitetsmått.
- konsekvens om kriterier för avsteg inte uppnås?

Fördelar med kommunala riktlinjer:

- tidsbesparande, att inte i varje enskilt ärende behöva beskriva behovet av markytor
- förenklar och underlättar arbetet
- i ett tidigt skede säkra tillgången på tomtmark
- riktlinjerna skapar likvärdighet
- riktlinjerna lyfter barnperspektivet
- ger goda förutsättningar till en bra utemiljö för elever

- enligt Plan- och bygglagen ska friyta prioriteras framför parkeringsplatser om det inte finns tillräckligt med friyta

Sammantaget ses förslaget till riktlinjer som en viktig del i samhällsbyggnadsprocessens koppling till Barn- och utbildningsförvaltningens behov av ändamålsenliga, säkra och funktionella ytor för kommunens elever.

Kommentar:

Begreppet friyta har förtydligats i dokumentet. Gällande tillgänglighet, trafiksäkerhet, utformning och placering så hänvisas till att Boverkets rekommendationer ska följas. Angående tillgänglighet så framgår i Boverkets byggregler avsnitt 3:12 om tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning gäller även för förskole- och skolgårdar. Alla barn och unga ska kunna använda och vara delaktiga i utemiljön på förskole- och skolgårdar. Gällande utformning av utemiljön så hänvisas till Boverkets rekommendationer samt att lekvärdesfaktorn kan användas för att öka kvaliteten på utemiljön.

Begreppet friyta har förtydligats i dokumentet. Friyta definieras generellt som en yta som är avsedd för människors vistelse och rekreation. Friyta avser de ytor som barnen har tillgång till för lek och rörelse. Om idrottsplaner är tillgängliga i rast och fritidsverksamheten får de räknas in som friyta. I de fall då undervisning bedrivs på planen alternativt planen förhys av Kultur- och fritidsnämndens verksamhet kan ytan inte anses som tillgänglig för rast och fritidsverksamhet.

Meningen om antal personer i personal på förskolor och skolor har tagit bort. För att inte bli missvisande över tid när verksamhetens förutsättningar förändras. Frågor kopplade till hur verksamhet inom kvartermark ska bedrivas har tagits bort ur dokumentet.

Meningen om cykel och buss till närliggande naturområde 2-3 gånger per vecka har också tagits bort då detta inte anses genomförbart av verksamhetsutövarna.

Riktlinjer för friytor ska gälla all förskole- och grundskoleverksamhet, såväl kommunal som privat. Vilket framgår i dokumentet.

För svar angående kommentarer för zon A, B och C se svar under samlade kommentarer sidan 3-4.

För svar angående kommentarer bilaga 2 - mall för avsteg se svar under samlade kommentarer sidan 4-6.

Kultur- och fritidsnämnden

Kultur- och fritidsnämndens beslut

Kultur- och fritidsnämnden beslutar att godkänna tjänsteutlåtande daterat den 17 september 2018 och överlämnar det till kommunstyrelsen som nämndens yttrande i ärendet.

Sammanfattning

Remissen innehåller riktlinjer angående storlek på friytor vid förskolor och skolor. Riktlinjerna utgår ifrån Plan och bygglagen samt Boverkets allmänna råd.

Kultur- och fritidsnämnden anser att det är av stor vikt att barn har tillgång till utomhusmiljöer som möjliggör lek och rörelse, vilket i förlängningen är bra för folkhälsan i stort. Vidare menar nämnden att så stora friytor som möjligt vid förskolor och skolor är att sträva efter.

Förvaltningens synpunkter

Kultur- och fritidsförvaltningen menar att så stora friytor som möjligt vid förskolor och skolor är att sträva efter. Förvaltningen anser att det är av stor vikt att barn har tillgång till utomhusmiljöer som möjliggör lek och rörelse, vilket i förlängningen är bra för folkhälsan i stort.

Förvaltningen menar vidare att det är av stor vikt att säkerställa goda rekreationsytor, i synnerhet för barn, när kollektivtrafiknära områden förtätas. I samband med sådan förtätning tenderar grönytor att försvinna vilket förvaltningen menar bör kompenseras med andra ytor för lek, rörelse och rekreation. Ytorna bör också i större utsträckning göras möjliga för användning för barn efter skoltidens slut samt för boende i området.

Förvaltningen är positiv till att det tas fram riktlinjer för storlek på friyta vid förskolor och skolor. En risk som förvaltningen ändå ser är att dessa riktlinjer skulle kunna komma att användas som en slags ”minimigräns”. Sammantaget ser förvaltningen dock riktlinjerna som ett planeringsverktyg för att säkerställa en hållbar samhällsplanering som främjar barns utveckling och hälsa.

Kommentar:

Förvaltningen håller med nämnden om att så stora ytor som möjlig är eftersträvansvärt inom hela kommunen. Dokumentet har också förtydligats att det alltid är eftersträvansvärt att uppnå Boverkets rekommendationer i samtliga zoner. I de lägen där det är möjligt är det alltid önskvärt att ha en gård som har en sammanhängande yta om minst 3000 m², även i de mest centrala delarna. En barnkonsekvensanalys ska tas fram vid planering av alla ytor som berör barn och unga inte bara av friyta vid förskolor och skolor. I barnkonsekvensanalysen ska det framgå vilka konsekvenser det föreslagna förslaget får för barn och unga i kommunen. Riktlinjerna har kompletterats med text angående detta.

Förvaltningen förstår nämndens oro att om kommunen inför minimikrav på friytor vid förskolor och skolor, som frångår Boverkets rekommenderade storlek, är det risk att minimikravet alltid kommer tillämpas, även om möjlighet finns att ordna med större gårdsyta. Det ingår i planarkitektens arbete att väga olika intressen mot varandra och ett där ligger ett stort ansvar. Att anpassa antalet avdelningar i förskolan och antalet elever i skolan efter markens förutsättningar är önskvärt för att öka möjligheten till att kunna tillskapa förskolor och skolor med tillräcklig friytan i de centrala lägena i kommunen.

Natur- och byggnadsnämnden

Natur- och byggnadsnämndens beslut

Förvaltningens tjänsteutlåtande antas med ändringen att orden ”som följer Boverkets rekommendationer” stryks på sida 1 under ”sammanfattning” andra stycket samt längst ner på sidan 2 under rubrik ”Förvaltningens synpunkter”.

Skäl för beslutet

Det redovisade förslaget följer inte Boverkets rekommendationer annat än i zon Z. Skrivningen är därför direkt felaktig och behöver ändras.

Sammanfattning

Natur- och byggnadsnämnden har fått Riktlinjer för storlek på friyta vid skolor och förskolor på remiss av kommunstyrelsen.

Till följd av att antalet invånare i Huddinge kommun kommer att öka med 5000 personer per år till år 2030 bedöms behovet av förskole- och skolplatser öka. För att säkerställa en hållbar samhällsplanering i Huddinge kommun som är attraktiv för barnfamiljer och främjar barns utveckling och hälsa har kommunstyrelsens förvaltning tagit fram ett planeringsverktyg i form av riktlinjer för storlek på friyta vid skolor och förskolor. I förslaget delas kommunen in i tre zoner utifrån närhet till kollektivtrafik, zon A-C, och att storleken på förskole- och skolgårdar ska avgöras utifrån närheten till spårbunden kollektivtrafik. I det fall ytan understiger den av Boverket rekommenderade ska närbelägna grönområden fungera som kompensation.

Ett internt samråd på förvaltningen har genomförts med bygglovsavdelningen.

Förvaltningen anser att remissen Riktlinjer för storlek på friyta vid skolor och förskolor är ett väl utarbetat förslag.

Förvaltningen anser att det klart bör framgå att de föreslagna riktlinjerna för storlek på friyta gäller för nybyggnation och inte för befintliga förskolor och skolor.

Vidare efterlyser förvaltningen ett förtydligande vad som menas när det gäller riktlinjer för zon A och formuleringen ”tillgängliga och lekvänliga stråk med koppling till naturområde inom 500 meter” som anges i remissen (se figur sid 6).

Förvaltningen föreslår vidare att det i riktlinjerna tydligt framgår att en barnkonsekvensanalys ska tas fram vid planering av friyta vid förskolor och skolor där det framgår vilka konsekvenser de föreslagna riktlinjerna får för barn och unga i kommunen.

Beskrivning av ärendet

Natur- och byggnadsnämnden har fått Riktlinjer för storlek på friyta vid skolor och förskolor på remiss av kommunstyrelsen. Efter avslutad remiss kommer riktlinjerna att bearbetas och en slutlig version kommer att tas fram för antagande i Kommunfullmäktige.

I Huddinge ska cirka 20 000 bostäder byggas mellan 2017 och 2030 och kommunen förväntas öka med 50 000 personer fram till 2030. Behovet av

förskole- och skolplatser bedöms öka och i många lägen är det stor konkurrens om marken. För att säkerställa en hållbar samhällsplanering i Huddinge kommun som är attraktiv för barnfamiljer och främjar barns utveckling och hälsa har kommunstyrelsens förvaltning tagit fram ett planeringsverktyg i form av riktlinjer. Remissen innehåller förslag till riktlinjer för storlek på friyta vid skolor och förskolor.

Storleken på den yta som i detaljplaner för skolverksamhet ska reserveras för skolgård och andra öppna ytor, friyta, avgörs enligt förslag till riktlinjer utifrån närheten till kollektivtrafik som huvudsaklig faktor. I det fall ytan understiger den av Boverket rekommenderade ska närbelägna grönområden fungera som kompensation enligt förslaget. I förslaget delas kommunen in i tre zoner utifrån närheten till kollektivtrafik, zon A-C, en indelning som utgår från kommunens översiktsplan och trafikstrategi enligt nedan.

Zon A är områden som är mycket stationsnära har krav på en sammanhängande friyta om minst 2 000 m². Miniminivån kompletteras med kompensationsåtgärder genom utformning av närbelägna grönområden inom cirka 500 meter.

Zon B är stationsnära lägen med krav på en sammanhängande yta om minst 3 000 m² i enlighet med Boverkets rekommendationer. Avsteg från rekommendationerna görs avseende friyta per barn. Kompensationsåtgärder ska göras genom utformning av tillgängliga stråk med koppling till naturområde inom cirka 500 meter.

Zon C utgör resterande delar av kommunen följer Boverkets rekommendationer och är eftersträvarsvärd i alla zoner. I de lägen där det är möjligt är det alltid önskvärt att ha en gård som har en sammanhängande yta om minst 3 000 m², även i de mest centrala delarna.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen anser att förslag till riktlinjer för storlek på friyta vid skolor och förskolor är ett väl utarbetat förslag som följer Boverkets rekommendationer.

Förvaltningen anser att det klart bör framgå att de föreslagna riktlinjerna för storlek på friyta gäller för nybyggnation och inte för befintliga förskolor och skolor.

Förvaltningen anser vidare att det är bra att förslaget till riktlinjer har delat in kommunen i tre olika zoner utifrån närheten till kollektivtrafik.

I remissen med riktlinjer för zon A anges krav på ”tillgängliga och lekvänliga stråk med koppling till naturområde inom 500 meter” (se figur sidan 6).

Förvaltningen önskar ett förtydligande av vad som menas med ”koppling till naturområde” då det är otydligt vad som avses i nuvarande form.

Förslaget anger att barnkonventionen som blir svensk lag år 2020 är ett förhållningssätt som ska genomsyra stadsbyggandet. Förvaltningen föreslår att det i riktlinjerna tydligt framgår att en barnkonsekvensanalys ska tas fram vid planering av friyta vid förskolor och skolor där det framgår vilka konsekvenser de föreslagna riktlinjerna får för barn och unga i kommunen.

Förvaltningen föreslår att natur- och byggnadsnämnden beslutar att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som sitt svar på remiss Riktlinjer för storlek på friyta vid skolor och förskolor.

Kommentar:

De förslagna riktlinjerna för storlek på friyta gäller för nybyggnation och ombyggnation av befintliga förskolor och grundskolor. Riktlinjerna gäller för samtliga förskolor och skolor oberoende av vem som står för verksamheten, både kommunala och privata aktörer.

Riktlinjerna har förtydligats när det gäller riktlinjer för zon A och formuleringen ”tillgängliga och lekvänliga stråk med koppling till naturområde inom 300 meter” (figur sid 6 i riktlinjerna).

En barnkonsekvensanalys ska tas fram vid planering av alla ytor som berör barn och unga inte bara av friyta vid förskolor och skolor. I barnkonsekvensanalysen ska det framgå vilka konsekvenser förslaget får för barn och unga i kommunen. Riktlinjerna har kompletterats med text angående detta.

Tillsynsnämnden

Tillsynsnämndens beslut

Förvaltningens synpunkter godkänns och tjänsteutlåtandet daterat den 2018-09-10 överlämnas till kommunstyrelsen som tillsynsnämndens yttrande i ärendet.

Sammanfattning

I Huddinge ska cirka 20 000 bostäder byggas mellan 2017 och 2030 och kommunen förväntas öka med 50 000 personer fram till 2030. Behovet av förskole- och skolplatser uppskattas öka. Kommunstyrelseförvaltningen har tagit fram ett förslag på riktlinjer för storlek på friyta vid skolor och förskolor. Förslaget föreslår att kommunen delas in i tre zoner utifrån närheten till kollektivtrafik, zon A-C, och att storleken på de förskolegårdar ska avgöras utifrån närheten till spårbunden kollektivtrafik. I det fall ytan understiger den av Boverket rekommenderade ska närbelägna grönområden fungera som kompensation.

Förvaltningens bedömning

Generella synpunkter

Natur- och byggnadsförvaltningen anser inte att de föreslagna riktlinjerna uppfyller kravet på en god bebyggd miljö utan snarare riskerar barn och ungas hälsa genom att de möjliggör skolgårdar och andra undervisningslokaler som enligt beprövad erfarenhet medför ökad risk för ohälsa, samt medför risk att lek och socialt samspel inte utvecklas på lämpligt vis. Det saknas också en barnkonsekvensanalys. Förvaltningen menar därför att riktlinjerna ska omarbetas och remitteras åter när det tydligare framgår vilka konsekvenser de föreslagna riktlinjerna får för barn och unga i kommunen.

Remissen inleds med en sammanställning av forskningsläget kring friytans betydelse för barns utveckling. Förvaltningen anser dock att de föreslagna ytorna inte har stöd i själva remissen. Om friytan har den stora betydelse som först lyfts fram är det väldigt märkligt att i stora delar av kommunen göra avsteg från de ytor som enligt forskningen och Boverkets mening krävs för att barn ska kunna tillgodogöra sig undervisningsmiljön.

Förvaltningen har viss förståelse för att det i många områden är svårt att tillgodose barnens behov av tillräckliga friytor då det råder stor konkurrens om marken. Det är dock en fråga som måste lyftas i kommunen och tydligt avgöras genom ett principiellt resonemang. Är barnens utveckling, både i fysiskt och socialt hänseende, underordnat andra intressen såsom ytor för trafik och parkering, täthet i bebyggelsen eller plats för andra verksamheter? De föreslagna riktlinjerna tycks peka i den riktningen. Det saknas dock helt resonemang kring detta i de föreslagna riktlinjerna.

Förvaltningen vill i detta sammanhang påpeka att kommunen i flera styrdokument har uttalat att principen om barnets bästa ska vara en styrande princip. Den 1 januari 2020 kommer barnkonventionen att gälla som svensk lag. Det är en öppen fråga hur dessa riktlinjer kommer att stå sig när detta sker. Är de föreslagna riktlinjerna förenliga med barnkonventionen? Det är enligt förvaltningens mening svårt att ta ställning till detta eftersom det saknas en barnkonsekvensanalys i det remitterade materialet.

Förvaltningen befarar att om kommunen inför minimikrav på skolgårdar, som frångår Boverkets rekommenderade storlek, är det stor risk att minimikravet alltid kommer tillämpas, även om möjlighet finns att ordna med större gårdsyta. Generellt kan påpekas att riktlinjer med miniminivåer ofta får karaktären av den normala nivån när riktlinjerna tillämpas (här kan med fördel jämföras problematiken med de numera tillåtna bullerriktvärdena som i detaljplaner i regel tillåts uppgå till de högst tillåtna nivåerna). Det är heller inte möjligt att i en detaljplan styra vem som ska vara huvudman för en viss verksamhet inom kvartersmark eller i övrigt hur en sådan verksamhet ska bedrivas. Det som i detaljplanen framförallt prövas är markens lämplighet för bebyggelse av ett visst slag.

Det framgår inte i det remitterade materialet i vilka sammanhang riktlinjerna ska tillämpas: är det i planläggning, bygglov, miljötillsynen, projektering eller mer begränsat? Det är vidare tveksamt om kommunfullmäktige kan bestämma hur prövnings- och tillsynsmyndigheterna (tillsynsnämnden och natur- och byggnadsnämnden) ska agera i ett enskilt fall genom dessa riktlinjer. Ett sådant beslut skulle enligt förvaltningen riskera att strida mot bestämmelsen i 12 kap. 2 § regeringsformen. Det här måste förtydligas i riktlinjerna.

Slutligen vill förvaltningen framhålla att en annan möjlig konstruktion av riktlinjerna är att Boverkets rekommenderade storlek på friyta ska gälla som

huvudregel i hela kommunen, men att det ska vara möjligt att i det enskilda fallet göra avsteg från dessa i plansammanhang om det är möjligt att kompensera genom tillgång till grönområden och parker i nära anslutning till undervisningslokalen. Det är i detta fall en fördel om grönområdet är skyddat genom ett mer långsiktigt skydd, exempelvis detaljplan med lång genomförandetid eller att grönområdet är beläget inom ett naturreservat. Vid alla avstegsfall bör det enligt förvaltningen göras en barnkonsekvensanalys och tydligt uttalas att principen om barnets bästa ska vara vägledande när det handlar om planläggning som berör barn i stort avseende.

Särskilda synpunkter

500 meters gångavstånd

I det remitterade materialet framgår att ett avstånd om 500 meter till tillgängliga och lekvänliga stråk med koppling till naturområde ska sägas vara en lämplig kompenserande åtgärd. I SCB:s rapport (s. 18-19) framgår att man normalt utgår från ett gångavstånd på 300 meter eftersom längre avstånd medför att framförallt mindre barn har svårt att röra sig längre sträckor. Det ska också poängteras att det inte kan handla om radiella avstånd utan om faktiska gångsträckor. Avståndet 300 meter är också i enlighet med WHO:s rekommendationer (se bifogat e-postmeddelande från Boverket).

Det bör tydligare belysas varför det föreslås ett gångavstånd på 500 meter och inte 300 meter och vilka konsekvenser detta kan få på den kompenserande åtgärdens värde. Enligt förvaltningens mening är skrivningen att det "utifrån känd kunskap görs bedömningen att det krävs tillgång till alternativa ytor, framförallt skog, inom cirka 500 meter" är direkt felaktig. Förvaltningen anser inte att det är realistiskt att skolbarn ska hinna tillbringa rasterna på lekytor som inte angränsar till skolan.

Trafikbuller och luftföroreningar

När det gäller kvalitén på friytan anser förvaltningen att en viktig aspekt är att i riktlinjerna förtydliga vikten av en lämplig lokalisering med hänvisning till buller från väg- och spårtrafik. Barn är extra känsliga för buller. Kända konsekvenser av att vistas i höga bullernivåer är till exempel upplevelser av obehag, störd kommunikation, koncentrationssvårigheter, irritation och sömnlöshet. Förvaltningen anser att det vid nya skolor och förskolor alltid ska finnas tillgång till utevistelse på gård alternativt i närbelägen park/natur där inte 50 dB(A) överskrids. Vidare bör den maximala nivån 70 dBA underskridas på dessa ytor. I enlighet med Naturvårdsverket vägledning ”Riktvärden för buller på skolgårdar från spår- och vägtrafik”.

Trafiktäta lägen medför högre luftföroreningshalter. Barn är mer utsatta för luftföroreningar än vuxna, bland annat för att de andas in mer luft i förhållande till sin kroppsvikt. Varken miljö kvalitetsnormer eller det nationella miljömålet Frisk luft utgör någon gräns för när luftföroreningar ger hälsoeffekter. Sambandet mellan exponering av luftföroreningar och hälsopåverkan är linjärt, vilket innebär att ju mer föroreningar som de utsätts för desto större hälsopåverkan. Det ska därför alltid eftersträvas att placera vistelseytor för barn, på platser där

luftföroreningshalterna är så låga som möjligt. Förvaltningen anser att även det behöver förtydligas i riktlinjerna.

Vilka grönområden avses?

Olika grönområden och parker nyttjas olika mycket och har därför olika värde som kompensation för bristfällig friyta inom undervisningslokalen. Ett grönområde eller park med mycket hög nyttjandegrad kan inte kompensera i samma utsträckning som ett grönområde som nyttjas i mindre omfattning. Det här är en mycket viktig aspekt som inte berörs i det remitterade materialet. Förvaltningen anser att riktlinjerna behöver kompletteras med krav på utredning som visar grönområdenas nyttjandegrad, speciellt inom zon A och B. En hög nyttjandegrad ger även ett ökat slitage och ett större behov av drift och underhåll.

Aspekterna om själva kvalitén på friytorna berörs inte heller. Förvaltningen efterlyser även att kvalitativa egenskaper på friytorna - förutom själva storleken - bör finnas med i riktlinjerna, exempelvis att ytorna ska ha viss kupering, beskuggning och möjlighet till varierad lek.

I en studie (Den byggda miljöns påverkan på fysisk aktivitet. En kunskapssammanställning för regeringsuppdraget "Byggd miljö och fysisk aktivitet", Johan Faskunger, Statens folkhälsoinstitut R 2007:3, s. 80) som har utförts på förskolebarn i Stockholms län jämfördes barns rörelsemönster utomhus på förskolegårdar med olika fysiska kvalitet. Studien visade att barn var mer fysiskt aktiva på gårdar som hade träd, buskar, ojämn, oregelbunden och kuperad terräng samt hade relativt stor yta. Barnen på de här gårdarna var 21 procent mer fysiskt aktiva och tog i genomsnitt nästan fyra steg mer per minut jämfört med barnen på de gårdar som var sämre ur rörelsesynpunkt, vilket ger betydande skillnader sett över en vecka, månad eller ett år.

Ur ett barnperspektiv ökar risken att för ojämlikheter mellan pojkar och flickor om friytorna minskar. Lia Karsten skriver i en artikel - Children's use of public space: the gendered world of the playground, Childhood 2003 att mindre plats för lek på skol- och förskolegårdar innebär att flickors möjlighet till lek och utveckling minskas till förmån för pojkars.

Föreslagen storlek på friyta

Det är oklart hur de olika föreslagna ytorna (23 m² i zon B respektive 15 m² i zon A per barn) har beräknats. Detsamma gäller den minsta sammanhängande ytan. Förvaltningen ifrågasätter att barns behov skulle styras av närheten till kollektivtrafik, tvärtom är behovet av större ytor sannolikt mer påtagligt i centrala områden som även kan vara bullerpåverkande. Förvaltningen efterfrågar även här en redovisning av hur denna beräkning har gjorts och vilket stöd det finns i forskning eller annat material för just dessa ytor.

Framtida utbyggnad och nya bostadsområden

Förvaltningen saknar ett resonemang i riktlinjerna om eventuell framtida

utbyggnad av skolor eller förskolor. I sådant fall kan det vara lämpligt med planering av en större förskolegård för att ta höjd för framtida behov, så att inte friytan per barn blir för barn krymper ytterligare. De föreslagna riktlinjerna medför mycket små ytor som kan bli svåra att hantera även vid små utökningar av barngrupperna.

Förvaltningen anser att riktlinjerna kan ge stor påverkan på friytors storlek i planerande områden inom kommunen, där flera tusen bostäder ska byggas. Som i Loviseberg, ett planerat område i Spårväg syds sträckning, kan det bli så att ingen av de planerade förskolorna eller skolorna får en friyta som uppfyller Boverkets rekommendationer friytor om riktlinjernas ytor används som standard och inte minsta accepterad yta befarar förvaltningen. En stor del av det planerade området kommer att hamna i zonen där den minsta friytan kommer att tillåtas. Just Loviseberg byggs i ett oexploaterat område, där det finns goda förutsättningar att planera för stora gårdar, eftersom skolor/förskolor inte behöver trängas in bland befintlig bebyggelse.

Kommentar:

Generella synpunkter

I nuläget gäller Boverkets rekommendationer men avsteg görs ofta vid planläggning. Avstegen hanteras från fall till fall och riskerar att behandlas olika. En mall för avsteg skulle ge en större likabehandling inom hela kommunen samt underlätta vid avvägning. Natur- och byggnadsförvaltningens förslag till alternativ konstruktion av riktlinjerna har övervägts men förvaltningen har beslutat att förslaget till riktlinjer ligger fast. Detta då den konstruktion som natur- och byggnadsförvaltningen föreslagit kommer att innebära många avsteg. Förvaltningen vill också poängtera att riktlinjerna säger att Boverkets rekommendationer alltid ska eftersträvas, vilket har förtydligats i dokumentet.

De föreslagna riktlinjerna för storlek på friyta avses gälla för nybyggnation och ombyggnation av befintliga förskolor och grundskolor oavsett vem som bedriver verksamheten. Texten angående detta har förtydligats. Vad det gäller hur styrande riktlinjerna ska vara för prövnings- och tillsynsmyndigheterna så konstaterar förvaltningen att en rad kommuner har tagit fram egna riktlinjer för storlek på friytor vid förskolor och skolor och dessa tillämpas både vid planläggning och i bygglovsskedet. I några kommuner har också angivits vad som gäller om riktlinjerna ska frångås. I Boverkets rapport "Gör plats för barn och unga" sägs följande angående att kommuner tar fram egna riktlinjer: Som stöd för sina bedömningar i enskilda plan- eller bygglovsärenden kan kommunen anta riktlinjer. Här kan man sammanställa principer för hur kommunen ska tillgodose friytebehoven i olika typer av bebyggelse, lösa samutnyttjande av friytor, behov av tredimensionell fastighetsbildning och faktamaterial. Detta för att underlätta vid detaljplanering och bygglovsprövning.

Förvaltningen förstår nämndens oro att om kommunen inför minimikrav på skolgårdar, som frångår Boverkets rekommenderade storlek, är det risk att minimikravet alltid kommer tillämpas, även om möjlighet finns att ordna med

större gårdsyta. Det ingår i planarkitektens arbete att väga olika intressen mot varandra och däri ligger ett stort ansvar.

Riktlinjerna avser inte reglera vem som ska vara huvudman för verksamhet inom kvartersmark. Frågor kopplade till hur verksamhet inom kvartersmark ska bedrivas har tagits bort ur dokumentet.

Grönytor som ska kompensera för att kommunen tillåter mindre friyta än av Boverkets rekommendationer bör om möjligt långsiktigt skyddas, exempelvis genom att ingå i detaljplan med lång genomförandetid eller att grönområdet är beläget inom ett naturreservat. Detta gäller såväl om riktlinjerna följs som om avsteg görs. I Boverkets rapport "Gör plats för barn och unga" sägs följande angående att säkra friyta långsiktigt: Friytan för lek och utevistelse bör inte senare kunna tas i anspråk för annat ändamål utan att ersättas med friyta med likvärdiga möjligheter till varierande lek och utevistelse för alla barn och unga (BFS 2015:1). Ett sätt att bevara friytan är bestämmelser i detaljplanen. En förutsättning är att friytan finns i samma detaljplaneområde som skolan eller förskolan. För att säkra en friyta på någon annans mark är det lämpligt med avtal redan i bygglovsskedet mellan verksamhetsutövaren och den som upplåter marken. Observera att civilrättsliga avtal inte har samma juridiska räckvidd som fastighetsrättsliga regleringar som detaljplanebestämmelser eller servitut. Om man behöver bygga ut skolan på friytan, så behöver den kvarvarande friytan utvecklas och förbättras för att kunna vara en fullgod utemiljö för fler barn eller elever. Då kan lekvärdesfaktorn användas för att förbättra kvaliteten på friytan.

En barnkonsekvensanalys ska tas fram vid planering av alla ytor som berör barn och unga inte bara av friyta vid förskolor och skolor. I barnkonsekvensanalysen ska det framgå vilka konsekvenser förslaget får för barn och unga i kommunen. Riktlinjerna och mallen för särskild utredning har kompletterats med text angående principen om att barnets bästa ska vara vägledande när det handlar om planläggning som berör barn i stort avseende.

Särskilda synpunkter

Skrivningen angående avstånd till närliggande grönytor har ändrats till 300 meter för att uppfylla WHO:s rekommendationer. Meningen har också förtydligats genom att tillägga att det ska röra sig om gångavstånd.

Trafikbuller och luftföroreningar

Riktlinjerna behandlar enbart storleken på friytorna. När det gäller andra parametrar som exempelvis trafikbuller och luftföroreningar hänvisas till gällande riktvärden angående detta. Ett internt arbetsdokument som tar upp dessa frågor är under framtagande, där beskrivs krav angående buller från väg- och spårtrafik som gäller. Även konsekvenserna av att vistas i höga bullernivåer beskrivs också till exempel upplevelser av obehag, störd kommunikation, koncentrationssvårigheter, irritation och sömnlöshet. Även när det gäller texten kring luftföroreningar så placeras den i det interna arbetsdokumentet och inte i riktlinjerna.

Vilka grönområden avses?

Riktlinjerna har kompletterats med krav på utredning som visar grönområdenas nyttjandegrad idag. En hög nyttjandegrad ger även ett ökat slitage och ett större behov av drift och underhåll. Nyttjandegraden av de grönytor som ska kompensera för mindre friyta behöver utredas för att säkerställa att samnyttjande är möjligt.

Riktlinjerna har kortfattat kompletterats med text angående vikten av kvalitén på friytorna. Kvalitén på friytorna berörs även i avstegsprocessen (bilaga 2 och 3). Rekommendationer för hur förskolor och skolgårdar bör utformas kommer att finnas i ett separat internt arbetsdokument.

Föreslagen storlek på friytan

Riktlinjerna har kompletterats och förtydligats för att redogöra för vilka prioriteringar som ligger bakom förslaget och motivering till de föreslagna nivåerna.

Riktlinjerna skiljer sig i olika delar av Huddinge kommun och avgränsningen som gjorts speglar bebyggelsens förutsättningar samt översiktsplanens ambitioner om framtida utveckling av kommunen. I översiktsplanen anges att kommunen ska förtätas framförallt i stationsnära lägen. I de mest stationsnära lägena är trycket ofta stort redan idag på marken och trycket kommer öka i framtiden. Kommunen har delats in i tre zoner: A, B och C. I de primära förtättnings- och utbyggnadsområden (zon A och B) så är konkurrensen om marken som störst och många funktioner ska rymmas på en liten begränsad yta. Det finns många viktiga funktioner som påverkar barnens vardag som också behöver finnas nära hemmet, såsom offentlig service, lekplatser, parker, idrottsplatser mm. Om Boverkets rekommendationer fortsatt ska tillämpas strikt i alla projekt, oavsett läge i kommunen, så finns en risk för att förskolor och skolor inte kommer att kunna placeras i de stationsnära lägena på grund av att tillräckligt stor friyta inte kan ordnas. Dessa förskolor och skolor skulle då riskera att bli placerade utanför den täta bebyggelsen med en rad följdproblem såsom ökat bilberoende för hämtning och lämning, större otrygghet för de som går och cyklar till skolan, svårare för förskolan/skolan att locka till sig personal etc. Det kommer att krävas en större personalstyrka inom förskola/skola för att bemanna upp så att tillfredställande utevistelse kan erbjudas barnen. Det kommer också att ställa högre krav på kommunens park- och naturområden då trycket på dessa kommer att öka, vilket medför högre slitage, större behov av toaletter, inhägnad av vissa delar. Det kommer också att medföra risk för konflikter med andra besökare till exempelvis parker om belastningen blir väldigt stor. Förskolebarn har behov av att kunna påbörja aktiviteter, byggen och experiment med löst material och låta det ligga kvar till andra dagar framöver vilket inte blir möjligt om barnen ska ta sig till offentliga parker och naturområden där de inte kan lämna kvar material.

När det gäller framtida utbyggnad av nya bostadsområden så delar förvaltningen nämndens oro över att minimimåtten kan komma att tillämpas på helt nya stadsdelar utefter den framtida spårvägens sträckning. Riktlinjerna säger dock att Boverkets rekommendationer alltid ska eftersträvas. Ett tungt ansvar vilar på de kommande utvecklingsplanerna för områden, som exempelvis Loviseberg, för att visa på hur så stor friyta som möjligt kan tillskapas intill nya förskolor och skolor i stadsdelarna.